

s. 20

SAVUSAUNA INTIAAN

PUURAKENTAMISEN
SUUNNANMUUTOS

PIILUTUSTAPAHTUMA

HIRSIKIRJAT

VEISTOLASTUT

VEISTOLASTUT

1/2015

Sisältö

Puheenjohtajan tervehdys	s. 4
Savusauna Intiaan	s. 6
Piilutustapahtuma	s. 14
Puurakentamisen suunnanmuutos	s. 16
Hirsikirjoja	s. 18
Yritysjäsenet ja hallitus	s. 23

Puheenjohtajan terveiset

Suomen Hirsitaito ry:n 17. toimintavuosi on ollut rytmikäs. Patenti- ja rekisterihallituksen (PRH) toukokuussa hyväksymä sääntömuutos toi selkeyttä yhdistyksemme toimintaan. Huolellinen valmistelu kantoi hedelmää, uudet säännöt hyväksyttiin PRH:ssa ilman muutoksia. Uutta oli myös maaliskuussa Toivalassa järjestettyjen kevätpäivien työ-pajatoiminnan videointi. Lopputuloksena syntyi Piilutusvideo joka on katsottavissa niin Hirsitaito.fi sivuillamme kuin YouTube kanavallamme.

Kevätpäivien puitteet ja järjestelyt olivat nekin mallikkaat, samaa voi sanoa myös syyspäivien osalta lokakuun alusta. Vaikka Valiomyrsky riepottelikin Punkaharjua ja Hiukkajoen kylää, tapahtuma järjestelyineen oli onnistunut.

Tiedottamista ja vaikuttamista on tapahtunut monella tasolla. Syyspäivien päätökseen Lustossa osallistunut kansanedustaja Hanna Kosonen sai tuhdin paketin tietoa hirsij- ja massiivipuorakentamisesta ja alan haasteista. Kaikkia eduskuntaryhmiä lähestyttiin joulukuussa yhdistyksemme julkilausumalla ”Puorakentamisen suomalainen suunnanmuutos” jossa tuotiin esiin alamme ongelmat mutta myös annettiin kuva paikallisen puorakentämisen mahdollisuuksista sekä parannusehdotuksia mm. energiamääräyksiin ja koulutukseen. Helsingin Sanomat julkaisi marraskuussa kolmen yritysjäsenemme yhteisen mielipi-

dekirjoituksen ja heinäkuussa Radio Suomen Ajantasa ohjelmassa kerroimme suorassa lähetyksessä käsinveiston nykytilasta. Kaikki tämä ja paljon muuta on tehty jäseniemme parhaaksi. Lisäksi puorakentämisen koulutusrintamalla ollaan lopultakin ottamassa askeleita oikeaan suuntaan ja yhdistyksenä olemme mukana tukemassa hyviä hankkeita. Ammattitaitoisia hirsij- ja puorakentäjiä tarvitaan.

Veistovuosi on lopuillaan ja katseet kohdistetaan jo tulevan vuoden projekteihin. Keskuusteluissa jäsenemme kanssa ovat toiveet kohdistuneet usein säähän, viime talvet ovat olleet poikkeuksellisen leutoja ja hyvää puunhankinta-aikaa alkaa olla niukasti. Joulukuun ensimmäisen viikon keli oli kuin viime juhannukselta: lämpötila +10 ja vesisadetta. Monet yritysjäsenemme ovatkin päätyneet rakentamaan käyttöönsä halleja tai katoksia suojaamaan säältä niin rakentajat, työvälineet kuin työn alla olevat rakennukset. Näin työt sujuvat ongelmitta eikä tilannetta tarvitse harmitella veistokentän laidalla räntäsateessa. Lyötäessä lukkoon pystytyspäivämääriä täytyykin sitten luottaa sääennustuksiin.

Toivotan kaikille lukijoille Rauhallista Joulua ja onnea vuodelle 2016!

Pasi Kakkinen, Suomen Hirsitaito ry:n hallituksen puheenjohtaja

Savusauna Intiaan

Pimeä ilta, sellainen kuin Intian yön voi kuvitella olevan polttavan auringon painuttua alas. Kuuntelen metsän ääniä ja satunnaisia ihmisten huutoja läheisestä kylästä. Saunomisen hiki tuntuu iholla, nojatessani hirsiseinään, ja samalla saunominen alkaa palauttamaan minua rauhaan, josta hälinä kerta toisensa jälkeen ihmisen loitontaa.

Edellä kuvattu on savusaunalla, joka on ensimmäinen kahdesta, joiden luomiseen Intiassa olen osallistunut. Tämän, ensimmäisen, saunan nokkana oli Kaustisen Pauanteen rakentaja itseoppinut taiteilija Hietalahti, toisessa, kaksi vuotta myöhemmin rakennetussa, minä. Kummatkin saunat ovat savusaunoja ja niiden rakentajat ominatakeisia Pohjolan jääräpäitä. Näiden saunojen rakentaminen ei poikkea pohjimmiltaan mistään saunan rakennusprojektista, mutta ei niiden rakentaminen ole ihan tavanomaisenkaan tarina. Näiden saunojen taustalla ei ole ollut taloudellista intressiä, koska kummatkin on veistetty ruokaa ja majoitusta vastaan, ilmaiseksi, lahjana. Tavoite on ollut tehdä saunoja, jotka parantavat mieltä ja kehoa, ja siksi nämä ovat erityisesti savusaun

noja. Saunoihin on pyritty luomaan sellaista henkeä, joka ei synny suorista kulumista ja äärimmäisyyteen viemisestä viimeistelystä. Näihin saunoihin ei ole piirustuksia, vaan ne on rakennettu läsnä ollen, pysähtyen työn äärellä, yhdistäen saunanrakentamisen tietoa ja taitoa yhdessä tekemiseen.

Muoto

Mitä on savusauna? Olkoon se kullekin mitä ikinä, mutta se ei meille, näiden tilaussaunojen rakentajille, ole hirsii päällekkäin ja savuava kiuas sisällä. Savusauna on meille jotain sellaista, mihin Pohjolassa vuosituhansia asuneet kansat ovat syvälle juurtuneet. Tämä tieto ja erityisesti tuntemus on saunakansojen sisällä. Väitän, että on turha

kuvitella rakentavansa todellista Pohjolan Savusaunaa, jos siihen ei osaa tai halua rakentaa savusaunan ”henkeä”. Sauna kuin sauna tuo hien pintaan, mutta harvempi sauna puhdistaa – tekee terveyttä ja rakentaa rauhaa. Miltä juuri nämä Intian savusaunat näyttävät, jää tietysti lukijan oman mielenmaailman varaan. Ne eivät noudattele nykyisiä suomalaisia muotoja vaan kumman saunan suunnitteluun on vaikuttanut suomalainen muinaisusko ja tietoinen, sopiva ”huolimattomuus”. Ymmärrettävästi suomalaisen muinaisuskon ilmentäminen nykypäivänä herättää katkenneen jatkumon takia kysymyksiä, onhan kyseessä lähes vieras kulttuuri nykyajan ihmiselle. Näiden savusaunojen rakentajista osa elää ja hengittää sitä elämänsä kanaan ja tästä kumpuaa se, miltä saunat näyttävät ja tuntuvat löylyä heitettäessä. Kumpikin sauna sisältää muinaisuskoon vihkiytymättömälle ”taiteellisilta” näyttäviä yksityiskohtia, mutta perinteen tuntevalle ne avautuvat merkityksellisinä yksityiskohtina, jotka luovat sen piirin, jossa saunan parantava voima tavoittaa ihmisen.

Savusaunojen rakentamisen ehtona on ollut täydellinen rakentajien vapaus toteuttaa rakentaminen omien tuntemusten mukaan. Niiden muodossa näkyy rakennusryhmien sielun, mielen ja käden jälki ja kumpikin saunoista on erilainen. Kumpaankin on pyritty kiinnittämään ”löyly”, mutta siinä onnistu-

minen ei näy rakennuksesta ulospäin, vaan sitä voi arvioida löylyä kiukaasta ja pysähtymällä siihen hetkeen, mitään muuta ajattelematta. Ensimmäisen saunan suunnittelu on lähestulkoon yksistään Tapanin käsialaa, toinen on suunniteltu pienen suomalaisryhmän yhteisenä. Minun rooli on kummassakin ollut hirrenveistäjä, mutta toisessa saunassa lisäksi projektin vetäjä ja rakentamisen opettaja. Muut ryhmän jäsenet ovat olleet sekä naisia että miehiä, joilla ei ole ollut juuri aikaisempaa rakentamiskokemusta. Myös muutamia suomalaisia kävi lyhyesti osallistumassa ja mukana oli myös vaihtelevasti paikallisia. Saunat sijaitsevat Etelä-Intiassa vuoristoisilla seuduilla, joissa yöt ovat viileitä ja hyvin soveliaita saunomiseen, illat muistuttavat pitkälti suomalaista kesäiltaa. Kumman saunan tilaaja on tutustunut perinteiseen suomalaiseen savusaunaan ulkoasiainministeriön tukeman perinneparannusta edistävän kehitysyhteistyöhankkeen kautta. Pienempään (rakennettu 2011) saunaan mahtuu noin viisi henkilöä ylälauteille, toiseen (2013) saunaan mahtuu noin 15 henkilöä. Jälkimmäinen on suunniteltu niin, että sitä voi samanaikaisesti käyttää sekä naiset että miehet, jolloin laudetaso voidaan jakaa keskeltä sermillä kahteen osaan ja kulku saunaan tapahtuu kummaltakin puolen. Saunan ulkopuolella olevat tilan on myös jaettu aidoilla. Tämän taustalla ei ole ainoastaan Intian tiukempi siveys vaan myös

se ajatus, mikä unohtuu usein järjestettäessä saunomista ryhmille: naisten ja miesten saunominen samanaikaisesti tuo lisäarvoa tapahtumaan

Rakennusmateriaalit

Saunojen rakennusmateriaalit ovat kaikki rakennuspaikkojen lähialueilta. Suurin haaste näissä projekteissa on ollut löytää materiaalit. Toisen saunan osalta oli jo helpompaa, koska erityismateriaaleissa kuten palovilla ja tulenkestävä valumassa voitiin hyödyntää samaa toimittajaa. Hirret ovat eukalyptusta, jotka on käyty valikoimassa metsureiden kanssa. Ensimmäisen saunan kohdalla käytettiin Tapanin suosimaa menetelmää, jossa hirret sahattiin sahalaitoksella vannesahalla neljältä sivulta ja salvottiin käsin käsisahalla ja kirveellä ristinurkalle. Toisen osalta tukit tulivat kuorineen pihaan, kuorittiin käsin kuori irti vetämällä ja salvottiin saman tien satulanurkalle noin 10 mm alivarauksella. Näiden juuri kaadettujen hirsien selkään sahattiin moottorisahalla ura.

Toinen saunoista on rakennettu täysin noudattaen R. W. Chambersin hirrenvalintasääntöjä. Varaukseen on leikattu eristejuuttikangassäikeistä. Saunojen perustukset on tehty kivistä ja sementistä muuraamalla ja raudoitettu. Kattorakenteet ovat sekä eukalyptusta että tiikkiä. Yläpohjan päälle on asetettu kartonki ja tiiviisti lähes 10 cm ker-

ros saven ja oljen sekoitetta. Kiukaiden ulkokuoret on muurattu punatiilistä ja niiden sisällä on tulitiilistä muurattu hevosenkengän muotoinen sydän, jonka päälle on asetettu tulenkestävästä valumassasta paikan päällä valettuja paksuja levyjä. Kummatkin saunat lämmitetään ulkopuolelta ja kiukaiden ympäryks on rakennettu tiiliseiniksi ja kiukaiden yläpuoli on huolellisesti eristetty pyrkien estämään mahdollisen virheellisen lämmittämisen aiheuttamia vaaroja. Toisen saunan rakentamisessa oli apuna paikallisia puuseppiä, jotka tekivät ikkunat ja ovet. Saranat taottiin piirustusten mukaan.

Työkalut

Mukana Suomesta ei ollut ensimmäisen saunan osalta mitään työkaluja, mutta toisen kohdalla oli tarkkuuskynävara. Ensimmäistä saunaa rakennettaessa kaarisaha tehtiin vannesahan terästä, kiinnittämällä se metsästä löydettyyn, sopivasti taipuneeseen oksaan ja itse asiassa se oli todella tehokas kovan eukalyptukseen. Toisen kohdalla taas käytettiin hyvälaatuista, tavanomaista harastemoottorisahaa. Kuitenkin monia työkaluja jouduttiin hankkimaan ja yllättävää on, kuinka vaikea oli löytää laadukkaita työkaluja. Esimerkiksi kunnan sorkkarauta, oli pakko taottaa kadun varrella, sepällä, metrin pituisesta terästangosta. Kyllä muuten irtosi pyöreät naulat kovasta puusta!

Rakentaminen

Näiden savusaunojen rakentamisessa omalla kohdallani oleellisinta oli kokonaisprosessi, joka alkoi irtaantumisella kotihellan ääreltä ja lopulta paluusta kotiin. Jotain vain tapahtui sillä välin. Rakentaminen oli ikään kuin yksi nähtävyys muiden joukossa, mutta toki paljon konkreettisempi sellainen. Toisella matkalla saavuini Delhiin yksin ja matkustelin aluksi Intiassa odotellessani muita rakentajia. Osa tästä ajasta kului Intian alkuperäisväestön, adivasien, seurassa heidän kulttuuriin tutustuen ja heidän metsässä sijaitsevilla kylillä vierailen. Tämä viritti hyvinvointivaltiossa elävän suomalaismiehen sekä yksinkertaiseen elämäntapaan että paikalliseen henkeen ja hiljensi tulevan luomistyön ääreen.

Ensimmäisen saunan rakentaminen oli täynnä monenlaista kummellusta ja sen rakentamista voisi kuvata virtaavan joen mukana ajelehtimisena, jossa hetkittäiset pyrähdykset ohjasivat suuntaan ja toiseen. Toisen saunan kohdalla taas tanssina, jossa oli selkeitä kuvioita ja kaunis melodia: rakentaminen eteni jouhevasti aina saunan paikan etsimisestä yhteiseen, luovaan muodon hakemiseen, perustuksista hirrenveistotaidon opettamiseen ja oppimiseen, kiukaan muuraamisesta viimeistelyyn lauteineen ja kiuaskivien asetteluineen ja lopulta saunomiseen. Rakentamisen tahti ei ollut kiireinen, mutta määrätietoinen. Sitä rajoitti keskipäivän yltiömäinen kuumuus, retket ja kaupunkimatkat, jotka sisältyivät ohjelmaan. Kummankin rakentaminen kesti noin puolitoista kuukautta, ensimmäinen rakennettiin 3 – 4 henkilön ryhmänä, toinen noin 6 henkilön ryhmänä.

Maailmalle siitä

Tällaisiin projekteihin on mukava lähteä ilman mitään ennakkovalmisteluita ja odotuksia. Veistotaito ja perusrakentamisosaminen vain mukaan ja siihen päälle annos luottavaisuutta ja iloista mieltä. Yllätyksiä ja haasteita riittää ratkaistavaksi, mutta mikään niistä ei esimerkiksi näissä projekteissa jäänyt ratkaisematta: esimerkiksi norsu oli talloa kiukaan valumassasta valetut laatat, puuta ei meinannut löytyä mistään, turvahousuina 40 asteen paisteessa toimi kangas-

hameet, sahatavara oli kovaa huonekalupuuta, johon pyöreät naulat eivät uponneet ilman porakonetta, skorpioniperhe löytyi perustuskivien alta. Vaikka työ on välillä tällais-sakin projektissa puurtamista, työskentely pienryhmässä on mielekästä ja myös nopea tapa opettaa hirrenveistosta kiinnostuneita hahmottamaan koko rakennusprojekti ja tietysti veistämään hirsii – mikä ei siis ollut tämän projektin ensisijainen päämäärä, mutta mielekäs osa. Toivon, että monet teistä ottavat veistohaasteet ulkomailta vastaan ja hakevat vaihtelua arkiseen aherrukseen, joka parhaimmillaan monipuolistaa osaamista ja käy tietyksi lomasta.

Esa

Suomen Hirsitaito ry:n puheenjohtaja
2009 – 2010

Kevätpäivillä heiluivat piilut

Maaliskuun kevätpäivien teemaksi oli valittu piiluminen. Siilinjärven Toivalan veistokentälle kokoontui kymmeniä jäseniä kirveineen opettelemaan tai kertaamaan tämä ikiaikaista pintakäsittelymenetelmää. Tapahtuman alusti Pekka Hautamäki, jolla on jo menossa toinen hehtaari veistettyä seinää uransa aikana. Pekka piti lyhyen esittelyn mistä oikein on kyse, jonka jälkeen kaivettiin kirveet takakonteista ja siirryttiin kentälle.

Aivan aluksi käytiin läpi teroitusasiat. Piilukirveen terä on melkoinen kummajainen, sillä paksujen poskien lisäksi myös teränsuu on erikoinen. Se on teroitettava kuperaksi, jotta lyötäessä terä hylkii puuta, eikä revi liian isoa lastua irti. Vaikka Hautamäen lyhyen opastuksen ja esimerkin jälkeen piiluumista päästiin kokeilemaan käytännössä, ei se olutkaan niin helppoa kuin luulisi. Veistäminen ei onnistu ollenkaan, jos työkalun teräkulma on väärä tai jos terä on tylsä.

Terävyyttä voi testata melko yksinkertaisella tavalla: jos kirveellä voi viiltää lastuja Finnfoam levyistä, on se riittävän terävä myös puulle. Jos näin ei ole, alkuteroituksen voi tehdä vaikka porakoneeseen kiinnitetyllä reikälaikalla. Tällöin teroitusvaiheen aikana näkee hyvin mitä kohtaa terästä timanttilaikka hioo, varsinkin jos terän värjää tussilla ennen teroitusta. Viimeistelyn voi tämän jälkeen tehdä vaikka vesihiomapaperilla.

Paksuposkisen kirveen taikaa

Suuri osa osallistujista oli ottanut mukaan omat työkalunsa, joten tapahtuman aikana pääsi kokeilemaan seinän veistämistä erilaisilla kirveillä. Vaikka kaikilla pystyi irrottamaan lastua seinästä, oli erimallisissa työkaluissa yllättävän paljon eroja. Raskaammilla kirveillä sai veistettyä leveää lastua, kun taas pienemmillä pystyi tarkempaan ja vähemmän tikkuiseen jälkeen, mutta yhtenäisen maalun veisto oli vaikeampaa. Työstettävät seinät olivat lähinnä kuivaa kuusta, joka ei ole ihan helpoiten käsiteltävä puuainne.

Pienen totutteluvaiheen jälkeen työ näytti sujuvan jäseniltämme mallikkaasti ja sahapintaisten kehikoiden seiniin alkoikin syntyä kauniita kuvioita kirveiden jäljiltä. Ylhäältä suoraan alas yhtenäisesti laskeutuvan aallon, eli maalun, veistämistä myös koetettiin piirtämällä vatupassilla seiniin pystysuoria viivoja.

Tapahtuma taltiointiin myös videolle, joka on julkaistu järjestömme verkkosivuilla ja Youtube -palvelussa, josta se löytyy hakusanalla "hirsitaito". Tällä tallenteella Hautamäki kertoo mistä piiluumisesta on kyse ja miten ja mistä suunnasta kirveellä puuta tulee lähestyä. Tällaista videota ei aiemmin ole tehty. Internetin kautta videon voi katsoa sitä englanniksi tekstitettyinä, mikä tarjoaa tämän hienon taidon ihmeteltäväksi myös rajojemme ulkopuolelle.

Puuosaaminen taantuu puheista huolimatta

- PIENET RAKENTAJAT PINTEESSÄ SUURTEN ONGELMIEN KANSSA

Suomi tunnetaan metsistään ja maailmalla tiedetään maamme hirsiosaamisen hieno perinne. Tänä päivänä on kuitenkin tunnus-tettava tosiasiat: metsien keskellä olevassa Suomessa on panostettu vain teollisen mittakaavan puunkäyttöön ja hirrenveisto ja mies-työvaltainen massiivipuुरakentaminen ovat jääneet vaille tukea ja kehitystä. Alan koulutusta ei juuri ole ja metsien käsittelyssä on unohdettu hyvän sahatukin ja hirren laatukriteerit.

Rakentamismääräykset suosivat betonirakentamista sekä teollista puurakentamista pien-yritysten kustannuksella. Uudet rakentamissäädökset ovat estämässä terveen ja hengittävän hirsitalon rakentamisen.

Mutta näin ei tarvitsisi olla

Esimerkiksi Itävallassa oli vuonna 2013 kauppakamarin mukaan 1500 puualan yritystä, joista lähes 90 % oli alle kymmenen hengen pienyrityksiä. Alan kokonaisliikevaihto oli 1,4 miljardia ja vuotuiset investoinnit lähes 50 miljoonaa. Jos näitä lukuja verrataan puuraaka-aineen määriin, niin Suomessa voisi olla kaksinkertainen määrä puurakentamisen pienyrittäjiä Itävaltaan nähden.

Myös Virossa käsityönä tehtävistä hirsirakennuksista ollaan kehittämässä vientituotetta. Hirsiala on siellä yhdessä muun puurakentamisen kanssa saanut kehittämis- ja hankerahaa, jonka vauhdittamana käsinveistettyjä taloja tehdään paljon vientiin.

Puurakentamisen suomalaisen suunnanmuutos

Energiamääräykset ajan tasalle

Rakennusmateriaalien hiilijalanjälki on saatava osaksi rakennuksen energiatasetta. Puu- ja erityisesti hirsirakentaminen on ekologisesti ylivoimainen vaihtoehto, jos energiatase laske-taan ottaen huomioon rakennusmateriaalit ja rakennuksen sitoma hiili sen elinkaaren aikana.

Puurakentamisen koulutus

Suomessa ei ole massiivipuुरakentajan ammattiin johtavaa koulutusta. Tämä alan kehitymistä merkittävästi jarruttava puute tulisi korjata pikaisesti, jotta alan yrityksille löytyisi ammattitaitoista työvoimaa tulevaisuudessa.

Laadukkaan raaka-aineen saatavuus

Puurakentamisen tarpeet ja laatuvaatimukset tulisi ottaa huomioon metsienhoidossa ja tukea laatu-puun kasvattamista. 70-90 vuoden kiertoajat eivät tuota riittävän järeää ja laadukasta tukkia liimaamattomiin massiivipuुरakenteisiin. Massiivipuुरakentamisessa määrä ei korvaa laatua.

Tutkimus, kehitys ja hanketoiminta

Puurakentaminen ja hirsiala kehittyvät kaiken aikaa ja uusia innovaatioita syntyy. Kaikki tämä kuitenkin tapahtuu alalla toimivien pienyritysten toimesta ja ilman ulkopuolista rahoitusta. Ala kaipaa vetoapua tutkimuksen, kehityksen ja hankkeiden muodossa.

Globalisaatio ja kansainvälinen kilpailu

Työvoimavaltaisella alalla kärsitään erityisen paljon EU:n myötä avautuneesta kilpailutilan-teesta. Suomen hirsiosaaminen on turvattava maailmantalouden suhdanteista riippumatta.

Lukeminen kehittää puusilmää

- KERÄSIMME YHTEEN
MIELENKIINTOISIMMAT ALAN KIRJAT

TEKSTI JA KUVAT: JARMO HILTUNEN

Vaikka hirsirakentamista oppii parhaiten muita seuraamalla tai itse kantapään kautta harjoitellen, on alan kirjojen lukeminen varmaan hyödyllistä. Kokosimme yhteen listan kirjoista erityisesti veistäjän käytännön näkökulmasta katsoen. Tällöin tästä katsauksesta jouduttiin jättämään pois suuri määrä lähinnä historiaan ja muihin sinällään mielenkiintoisiin aiheisiin liittyviä teoksia.

Käytännön veistämisen opetteluun liittyviä kirjoja löytyi lopulta vain muutama. Ehkä kirveeseen ja moottorisahaan tottuneet tekijät eivät ole harjaantuneita kynämiehiä muuten kuin varausviivoja piirrellessään. Tästä huolimatta joitakin opuksia voi suositella vilpittömästi hankkimaan itselleen tai ainakin lainaamaan kirjastosta omaa ammattitaitoaan kehittämään.

Englanninkielisten kirjojen valikoima on paljon suurempi, mutta näissä kuvataan usein rakennustapoja ja menetelmiä, jotka ovat meille suomalaisille hieman vieraampia. Esimerkiksi meillä itsestään selvänä pidettävää lamasalvosta pidetään muualla vain yhtenä vaihtoehtona veistää hirsii päällekkäin. Näitä teoksia pitääkin lukea hieman varovaisesti, mutta avoimin mielin.

Juhani Keppo: Rakentajan käsikirja 6, Hirsitalon veistotyöt

- + Selkeä ja toimiva rajaus
- + Käytännön tekemiseen keskittyvä teos
- + Havainnolliset kuvat
- Osittain vanhentunutta ja jopa tulkinnanvaraista tietoa

Pientalon eri rakennusvaiheista kertovan sarjan kuudennessa osassa käsitellään perustasolla hirsitalon rakentamista. Koska tämä teos on osa kirjasarjaa, pystytään siinä keskittymään paremmin pelkästään veistotyöhön, jolloin muu aiheeseen liittyvä on pystytty jättämään vähemmälle huomiolle.

Kirjan parasta antia on eri työvaiheiden kuvaaminen. Erityisen hyvin on selitetty hirsitalon kattorakenteiden teko havainnollisten piirrosten avulla. Myös erilaisten salvostyyppien työvaiheita käydään lyhyesti läpi. Muutenkin kirjassa on ollut asiantuntijoina selvästikin veistotyötä paljon tehneitä asian-

tuntijoita, joiden osaaminen perustuu käytännön kokemuksiin.

Toisaalta tämä teos on osittain jo vanhentunut, jonka huomaa monestakin kohtaa. Esimerkiksi varaus opastetaan tehtäväksi varausraudalla, jonka jälkeen toisessa työvaiheessa piirtojalkeä vahvistetaan lyijykynällä. Tämän lisäksi itse varauksen sauhauksessa neuvotaan käyttämään kahdella sauhauksella tehtävää V-muotoa, joka mainitaan ”ammattilaisten työtavaksi”.

Pekka Hakalin: Rakennan hirrestä

- + Hyvä käytännönläheinen perusteos aiheesta
- + Selkeästi kirjoitettu, hyvä kuvitus
- Sivuttu hieman vähän kaikkea, osaa suppeasti
- Ei yksityiskohtaisia käytännön työhohjeita

Hakalinin teos on yksi parhaista hirsialan käytännön perusteoksista. Tekijä aloittaa kirjansa tiiviillä tietopakettilla erilaisista rakennusmateriaaleista ja niiden ominaispiirteistä. Hirsiseinän laskeutuminen ja puun käsittely ennen käyttöä opastetaan lyhyesti ennen siirtymistä veistovaiheen kuvaamiseen.

Työkalujen esittelyssä keskitytään perinnekentämiseen, jossa pääosissa ovat käsityökalut. Selkeiden piirrosten avulla kerrotaan, miten esim. varaus veistetään kirveellä. Myös erilaiset varaukset ja salvostyyppit käydään läpi, mutta varsinaisia yksityiskohtaisia käytännön työhohjeita on niukasti. Pääpaino onkin sanallisessa kuvauksessa, jota tukevat erilaiset rakennetta selvittävät piirroksat.

Hirsirakentamisen lisäksi Hakalinin kirjassa kuvataan myös alapohjan, lattiarakenteiden, väliseinien, yläpohjan ja kattorakenteiden teko. Myös kosteiden tilojen sovitamisesta hirsirakennukseen on oma osionsa, jonka lisäksi käsitellään ikkunoiden ja ovien asennus, portaat ja listoituksen ja laudoittamisen periaatteita.

Kokonaisuutena Rakennan Hirrestä on hyvä peruskirja hirsirakentamisesta. Vajaaseen sataan sivuun on kuitenkin sisällytetty aiheita laajasti melkein koko alasta, mitä ei tässä sivumäärässä ole mahdollista käsitellä kuin hyvin tiiviissä muodossa.

Jan-Ove Jansson: Perinteinen hirsiveisto

- + Paljon eri salvostyyppien tekemiseen keskittyviä kuvauksia
- Rajautuu pääasiassa työmenetelmien kuvaukseen, vähän muuta tietoa

Nurkkasalvosten teko vaihe vaiheelta on Janssonin kirjan mielenkiintoisinta antia. Kirjassa kuvataan useiden eri salvostyyppinen tekeminen vaiheittain. Esimerkiksi viikinki- eli satulanurkan tekeminen kuvataan tehtäväksi menetelmällä jossa on 16 eri vaihetta. Myös harvinaisempia salvostyyppisiä, kuten kaksoiskynnyksellinen riskinurkka kirjasta löytyy.

Tämän lisäksi kuvataan jonkin verran hirrenveiston historiaa ja ruotsalaista rakennuskulttuuria. Toki myös keskeisimmät työkalut ja joitakin korjausrakennusmenetelmiä käydään läpi, mutta muuten moni osa-alue jätetään käsittelemättä. Näistä tosin löytyy enemmän tietoa saman kirjoittajan aiemmin julkaistusta teoksesta ”Hirsi-kirja”, jonka pariin tämä uudempi opus on kirjoitettu.

Risto Vuolle-Apiala: Hirsityöt

- + Erinomainen teos hirsirakentamisen historiaan ja taustaan perehtymiseen
- + Hyvin kirjoitettu ja kuvitettu
- Arkkitehtimäinen ote, melko vähän käytännön tekemiseen liittyvää sisältöä
- Aihepiiriltään laaja, jolloin moni asia käsitellään pintapuolisesti

Vaikka Vuolle-Apialan kirjassa ei neuvota rakentamista käytännössä, on sillä kuitenkin oma arvonsa suomalaisen hirsirakennusperinteen kuvauksessa. Tämä kirja kannattaa lukea, jos haluaa omaan tekemiseen tietynlaista näkemystä, mistä on apua oman henkilökohtaisen tilanne- ja tyylitajun kehittymisessä. Eli jos perinteelle antaa arvoa, ei hirsirakennuksen lattioita tehdä lamiinatista tai kattoa ladota palahuovasta.

Oikein vannoutuneelle perinnerakentajalle löytyy tästä kirjasta useita mallipiirustuksia niin savusaunan, aitan kuin laavunkin rakentajalle. Näiden piirustusten ohessa on esimerkiksi selkeät kuvat siitä, millaiset saranat ja ikkunat sopivat perineitä kunnioittavan veistäjän rakennuksiin.

Robert W. Chambers: Log Construction Manual

- + Järkälemäinen tietopaketti nykyaikaisesta veistotyöstä, paljon kuvia ja havainnollisia kaavioita
- + Kuvataan uusia työmenetelmiä (mm. hirsrenvalinta)
- Englanninkielinen ja paikoitellen vaikeaselkoinen, ei mikään aloittelijan opus
- Kuvaa amerikkalaista tapaa rakentaa pyöreästä hirrestä, poikkeaa kotimaisista menetelmistä jonkin verran

Chambersin jo vuonna 2002 julkaistu kirja on alan ehdoton ykkösteos sekä laajuudeltaan että laadultaan. Tekijän tarkoitus on ollut neuvoa lukijoita rakentamaan oma hirsitalonsa aina budjetin suunnittelusta alkaen. Kirjan parasta antia on kuitenkin lukuisat työmenetelmät, joita kirjoittaja on itse testannut ja kehittänyt.

Keskeisessä roolissa on hirsrenvalintamenetelmä, jonka avulla rakentaja pystyy tämän taidon omaksuttuaan valitsemaan sopivan hirren lyhyttä laskukaavaa käyttäen aina sopivaan kohtaan. Tämän menetelmän näennäinen yksinkertaisuus on kuitenkin pettävää, sillä hirsien keskimääräisiin latva- ja tyviläpimittoihin perustuva kaava toimii hienosti kaikenlaisten hirsien kanssa ja jopa korjaa automaattisesti kokovaihtelujen tuomat ongelmat seinän edetessä.

Kirjasta löytyy myös selvästi haasteellisempia työmenetelmien kuvauksia, joiden omaksuminen vaatii aiempaa kokemusta hirsirakentamisesta. Tämän lisäksi englanninkielisyys ja selkeästi toisenlaista rakennustapaa esittelevä kirja on välillä vaikeasti ymmärrettävä, vaikka tekstin lomassa on paljon kuvia, kaavioita ja esimerkkejä.

Herrmann Phleps: The Craft of Log Building

- + Varmasti paras kirja perinteisestä puurakentamisesta
- + Lukuisia havainnollisia kuvia erilaisista rakennetyypeistä ja malleista
- Vaikeasti löydettävissä, täytyy tilata esimerkiksi Amazonin kirjakaupasta
- Kirjassa kuvataan erilaisia puurakenteita, mutta ei käytännössä neuvota kuinka niitä tehdään. Esimerkiksi piirroksiin ei aina ole merkattu painumavaroja, vaan tämä oletetaan tekijän ymmärtävän ilman eri mainintaa

Transylvaniassa vuonna 1877 syntyneen Herrmann Phlepsin teos puu- ja hirsirakentamisesta on yksinkertaisesti mykistävä lukuelämys. Kirja keskittyy pääasiassa pohjoismaiseen ja keskieurooppalaiseen perinnerakentamiseen, jossa ei tehdä tarkkaa eroa hirsirakentamisen ja timber-frame rakentamisen välillä. Teoksessa aihepiiriä käsitellään kattavasti alkaen aina puun kaatamisesta ja kuivauksesta lähtien. Myös kattorakenteita ja -materiaaleja käsitellään perusteellisesti, pitäen sisällään jopa kivistä tehtävät puutalojen katot.

Vaikka tätäkään kirjaa ei ole käännetty suomeksi, voi siitä saada tästä huolimatta paljon irti runsaan kuvituksen avulla. Monien meille suomalaisille tuntemattomien salvostyyppien lisäksi Phlepsin kirjasta löytyy kymmeniä tai ellei satoja puurakentamisessa käytettäviä puuliitosmalleja. Tämä klassikkoteos onkin ehkä kaikkein hyödyllisin sellaiselle lukijalle, joka on jo jonkin verran perillä alasta ja haluaa vaikka laajentaa osaamistaan kotimaisesta hirsirakentamisesta massiivipuorakentamisen suuntaan.

Juha Telkkinen: Haaveena savusauna

Vihdoin on savusaunakirjallisuus valikoimaan tullut piristävä lisäys! Vuonna 2014 julkaistu Juha Telkkisen ”Haaveena Savusauna” kirja on mielestäni oikeinkin suositeltavaa iltaluettaavaa jokaiselle savusaunan veistäjälle, vaikka kirja ei alkusanojensa mukaisesti pyri-
kään olemaan varsinainen hirsirakentamisen oppikirja.

Teoksessa seurataan vaihe vaiheelta, alusta loppuun, kirjoittajan oman, vuoden 2013 ”Vuoden Savusauna” palkinnon voittaneen savusaunan rakentamista, runsailla havainnollisilla valokuvilla ja kuvateksteillä höystettynä. Näkemykseni mukaan siitä löytyy paljon hyödyllistä tietoa ja ideoita, entistä parempien savusaunojen rakentamiseen. Varsinkin paloturvallisuusasioihin suhtaudutaan erittäin suurella vakavuudella, minkä näen tärkeänä asiana, koska ovathan perinteiset savusaunamme omine rakennerkaisuihin hyvinkin herkkiä palamaan. Kirja avaa lukuisilla teeseillään selkokielisesti ja perustellusti savusaunan ”lainalaisuuksia”, eli niitä osatekijöitä, joista toimiva savusauna koostuu.

Meille hirrenveistäjille kyseisen kirjan tekee mielenkiintoiseksi se, että savusaunojen kysyntä on viime vuosina taas kasvamaan päin. Nykyajan kiireisessä elämässä stressaantuneet ihmiset hakevat ”wellnes”suuntautuneisuudessaan rentoutumispaiikkaa esi-isiemme tuhansien vuosien aikana kehittämästä saunomistavasta, joka on jo tieteellisilläänkin kokeilla todettu niin terveelliseksi ja rentouttavaksi. Siinä missä alati kiristyvät energiatehokkuusvaatimukset tekevät jatkuva asusteiden omakotitalojen rakentamisen hirrestä aina vain haasteellisemmaksi ja sitä myöten vähemmän käsinveistäjiä työllistäväksi, niin savusaunojen uusi orastava buumi toivottavasti toimii osaltaan edes jonkinlaisena alan elossa pitäjänä. Melkeinpä

tekisi mieleni verrata kirjan kirjoittajan Juha Telkkisen ilmeistä innostuneisuutta ja paneutuneisuutta aiheeseensa, meidän hirsialan yhteen tämänpäivän guruumme Robert Chambersiin, joka on samoin aivan aidon tosissaan kiinnostunut aiheestaan ja haluaa tietotaitoaan muillekin jakaa, jotta ”ala” menisi kehityksessä eteenpäin, eikä jatkossakin tehtäisi vain ”niinkuin aina ennenkin on tehty”.

Kehitys kehittyä, siis myös niinkin perinteisen aiheen parissa, kuin savusaunoissa.

Siitä tämä uusi savusaunakirja on hyvänä esimerkkinä, kun kerätään kaikki alalla viime vuosina tehdyt pienet toimivuutta lisäävät ratkaisut ja ideat yhteen, toteutetaan ne ja laaditaan siitä prosessista vielä lopuksi opettavainen kirja.

Valitettavasti tämä nidos ei tosiaan pysty toimimaan hirsialan kipeästi kaipaamana nykyaikaisena oppimateriaalina, sen sisältämien huonojen,

suorastaan virheellisenkin hirsirakentamismuotojensa johdosta. Esimerkiksi voi vaikkota ottaa hirteen sahattavan halkeamisjohteen, joka kirjan mukaan tehdään yleensä hirren alapuolelle varauksen pohjaan, joka siis tunnetusti on tämänpäivän tietämyksen mukaan ehdottoman väärin, koska se kuivumisen mukanaan tuomien halkeamien levittämänä ja yläpuolelta tulevan painonkiilaamana saa varauksen huulet aukeamaan alemman hirren selästä, erityisesti silloin, kun käytetään kirjassa esitellyn kaltaista, nykyhirsirakentamisen karsastamaa salvostyyppiä, jossa koko hirsiseinän paino on 100% varauksiensa varassa, ilman nurkkasalvoksien kantoa.

Jos ei ”Haaveena Savusauna” kirja hirsipuolelle mitään uutta tuokaan, niin silti sen anti savusaunojen toimintaperiaatteiden ja varsinkin savukiukaan huippuunsa virittämisessä on mielestäni kuitenkin niin merkittävä, että kansien välinen asia on ehdottomasti tutustumisen arvoista.

Hirsiveisto Malmberg
Tamminiemen Saha ja Höylä
Huliswood Oy
Poklossi Oy
Hirsityö Heikkilä Oy
Oy Falkberg jordbruk Ab
Vaarojen Rakentajat Oy
Suomen Perinnehirsi Ky
T:mi Haukkahirret M.Heimonen
Silon Piilukirves
Kyllönen Hannu
Hirsiveisto Härmä
Ekoina Oy
Hirsitikka
Hirsirakennukset V.Sairanen
Iis Special Wood Oy Ltd
Alppisalvos Oy
Markkinointikamari S.P.
Savon ammatti- ja aikuisopisto
Uittokalusto Oy
Hongos
Äänesseudun Piiluhirsi Oy
MR-Puu Ky

SUOMEN HIRSITAITO RY HALLITUS 2015

Puheenjohtaja
Pasi Kakkinen
050 5928 928
puheenjohtaja@hirsitaito.fi

Jäsen
Hannu Halonen
040 701 1962
halonen.h (at) gmail.com

Sihteeri
Jukka Korhonen
0400 371 680
sihteeri@hirsitaito.fi

Jäsen
Jarmo Hiltunen
0400 753 565
jarmo.hiltunen (at) gmail.com

VEISto - LASTUT

SUOMEN HIRSITAITO RY:N JÄSENLEHTI 1/2015

Lastut-lehden toimitus:

Pasi Kakkinen
Jarmo Hiltunen
Hannu Halonen
Ulkoasu ja taitto: Hannes Hyvönen

Nyt tarvitaan puurakentamisen suomalainen suunnanmuutos

Tekojen aika

Perinteestä ponnistava käsityövoittoinen puurakentaminen on Suomessa tukalassa tilanteessa. Rakennusmääräykset, koulutuksen laiminlyönti, laadukkaan raaka-aineen saatavuus ja globaali kilpailu uhkaavat nyt suomalaista hirsirakentamista.

Samaan aikaan terveille hirsitaloille on kasvava kysyntä ja toisissa maissa puurakentaminen on merkittävä vientituote.

Puurakentaminen on hallitusohjelmaan kirjattua biotaloutta, puun laatujaostusta ja maaseutua ylläpitävää yrittäjyyttä. Puu- ja hirsirakentamisessa on paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia mm. julkisessa rakentamisessa, tuotantorakennuksissa ja kemikaalittomien, terveiden talojen rakentamisessa. Ja miksi hirsi ei sopisi Suomalaiseen kaupunkirakentamiseen?

Nyt on aika vapauttaa hirsirakentaminen puun ja kuoren välistä ja kääntää puurakentamisen suunta Suomessa.

Kuva: Alppisalvos

Kiilapalkkirakenteella voidaan toteuttaa luonnonpyöreästä puusta pitkien jännevälien kantavia rakenteita mm. julkisiin tiloihin ja maataloushalleihin.

**Suomen
Hirsitaito ry**

Suomen Hirsitaito ry edistää sekä suomalaisen hirsirakentamisen tiedottamista ja tunnettuutta Suomessa ja ulkomailla että näihin liittyvää tutkimus-, koulutus ja kehittämistyötä.

www.hirsitaito.fi